

Резюме

В статье рассматриваются современные проблемы в области прав человека, определяются задачи, которые стоят перед человечеством в XXI веке по обеспечению фундаментальных прав и свобод личности.

Ключевые слова: права человека, международная идеология прав человека, устойчивое развитие, новая парадигма развития человеческой цивилизации.

Summary

In article modern problems are considered in the field of human rights, problems which face to mankind in XXI century on maintenance of the fundamental rights and personal freedoms are determined.

Key words: human rights, the international ideology of human rights, the steady development, a new paradigm of development of a human civilization.

УДК 63 (092)

ЗОСЬКА ВЕРАС – ГРОДЗЕНСКАЯ ПІСЬМЕННИЦА, ПЧАЛЯР І АГРАНОМ ПАЧАТКУ ХХ СТАГОДДЗЯ

Таранда М.І., Дуброўскі В.В.

УА “Гродзенскі дзяржаўны аграрны ўніверсітэт”, г.Гродна, РБ

У гэтым годзе спаўняецца 55 гадоў ГДЗАУ. Мы ведаем, што яшчэ ў XVIII стагоддзі (з 1775 г.) ў Гродна працавала медыцынская акадэмія, арганізаваная французскім натуралістам, хірургам і анатамам Жанам-Эмануэлем Жыліберам, які быў не толькі першым на Беларусі доктарам, які карыстаўся мікраскопам для медыцынскай дыягностыкі, але і стваральнікам батанічнага сада, у якім раслі каля 1500 відаў экзатычных раслін. Аўтар прац па батаніцы, ён выдаў 5-томнік “Флора Літвы”, у якім былі апісаны 778 відаў раслін з ваколіц Гродна і даліны Нёмана. У планах вучонага было адкрыццё ў Гродна сельскагаспадарчай і ветэрынарнай школ. Але ў 1781 годзе ён пераехаў працаваць у Віленскі ўніверсітэт і планы засталіся планамі [1,128].

З 1900 да 1915 года ў Гродна існавала Гродзенскае таварыства сельскай гаспадаркі, у якое ўвайходзілі пераважна дваране і якое займалася забяспячэннем сваіх сяброў насеннем харчовых і тэхнічных культур, пасадачным матэрыялам плодовых дрэў, племянной жывёлай, угнаеннямі, тэхнікай. Таварыства распаўсюджвала с.-г. веды шляхам наладжвання выставак, арганізацыі чытанняў і курсаў. Пры таварыстве

дзеінічала агульнае с.-г. вучылішча. У пачатку 1911 года было створа- на доследнае поле[1,122].

Людвіка Сівіцкая нарадзілася 30 верасня 1892 года ў мястэчку Мяджыбаж Ляцічаўскага павету Падольскай губерні на Украіне ў сям’і вайскоўца. Першапачатковую адукацыю, у тым ліку і музычную, атрымала ад бацькоў, а з 1904 да 1908 года вучылася ў прыватнай гандлёвай школе ў Кіеве. Пасля смерці бацькі яна разам з маці вярнулася ў Гродна, дзе жылі дзяды па бацьку, а недалёка на Сакольшчыне ў фальварку Альхоўнікі дзяды па лініі маці.

1909 год застаў Людвіку ў Гродне вучаніцай шостага класа прыватнай гімназіі Кацярыны Баркоўскай, якая мясцілася ў камяніцы Стэфана Баторыя. Гэтай самай восенню ў Гродна быў арганізаваны гурток беларускай моладзі, які ўзначаліў ксёндз Францішак Грынкевіч. Людвіку выбралі бібліятэкарам, а практычна, сакратаром і захавальнікам дакументаў гуртка праз усё яе доўгае жыццё.

Разам з маці знайшлі кватэру на Гараднічанскай вуліцы з пяці пакоў у мансардзе (той будынак у падворку сучаснага аблвыканкама пазней выкарыстоўваўся як афіцэрская сталовая і быў знесены ў 80-х гадах XX ст.). Памяшканне стала адначасова і кватэрай гуртка, куды перанеслі бібліятэку і дзе адбываліся рэпетыцыі хору, спектакляў, лекцыі і вечарынкі для малодшай секцыі.

У восені 1913 года Людвіка Сівіцкая ад’ехала ў Варшаву на 10-месячныя курсы "Агародніцтва, садаўніцтва і пчалярства", якія скончыла да 1 ліпеня 1914 года і атрымала пасведчанне "аб’яздовага інструктара". Хацела яшчэ прайсці хоць бы аднагадовую практыку, але пачалася першая сусветная вайна і практыку адбывала ў свайго дзеда, заўзятага садоўніка і пчаляра, які паміж іншым вучыўся ў Варшаве ў пчаляра Лявіцкага, іменем якога названы рамкавы вулей яго ж канструкцыі.

У гады

Яшчэ ў 1912-1913 гадах яна пачала складаць "Батанічны зельнік", ставячы на першае месца назовы раслін у беларускай мове. На радзіме дзеда яна працягвала далей запісваць назовы раслін, песні, загадкі, прыпеўкі, а ў жніўні 1915 года разам з маці выехала ў Мінск, дзе працавала сакратаркай у "Камітэце Таварыства помачы ахвярам вайны", у Беларускай нацыянальным камітэце, у Цэнтральнай Радзе беларускіх арганізацый, у Вялікай беларускай радзе, у Беларускай сацыялістычнай грамадзе. Працаваць даводзілася загадчыцай сталовак для бежанцаў,

загадчыцай дзіцячага прытулку, загадчыцай ткацкай майстэрні, скарбнікам, сакратаром...

Бежанцы хацелі зарабляць грошы сваёй працай і Людвіка займаецца купляй часанага лёну і калаўротаў, якія раздаюць жанчынам, згодных працаваць у сябе на кватэрах. Колькасць пражы расла і пачалі купляць кросны і арганізоўваць ткацкія майстэрні, а вытканыя абрусы, ручнікі, фартушкі, дыванчыкі, мужчынскія кашулі трэба было рэалізаваць. Частку вырабаў прадалі на месцы, а наконт астатніх Людвіка дамовілася са сваімі знаёмымі з Пецярбургу.

Ёй жа, як яна расказвала, было даручана арганізаваць вырошчванне капусты не так ужо і блізка ад Мінску. Яна разлічыла колькасць неабходнай расады, насення, угнаенняў, але калі выехала на месца, аказалася, што глеба там гліністая, вады блізка няма і капуста там не вырасце. На гэтым “Капусныя праекты А.Уласава”, як яна іх называла, былі згорнутыя.

Працавала і па спецыяльнасці: чытала лекцыі на 45-дзённых курсах агародніцтва і пчалярства для бежанцаў з дазволу Міністэрства Земляробства.

Як сакратарка удзельнічала ў з’ездах беларускіх нацыянальных арганізацый, беларусаў вайскоўцаў Заходняга фронту, Усебеларускім з’ездзе ў кастрычніку 1917 года. У 1918 годзе вярнулася ў дзедаўскі фальварак Альхоўнікі, дзе пражыла пяць гадоў. Там яна працавала над батанічным слоўнікам, а сумесна з украінскім аграномам Міхалам Бароўскім над кніжкай “Мядадайныя расліны”.

У 1923 годзе ў лясным масіве пад Вільняй разам з мужам пабудавалі хатку з галінак дрэў, абмазаных глінай так, як гэта рабілася на Украіне. Якраз там нам і давалося з ёю некалькі разоў сустрэцца. Вакол хаткі рос цудоўны батанічны сад, які меў багацейшую калекцыю раслін, сабраных Людвікай Антонаўнай за многія гады.

З 1911 года друкавалася ў “Нашай ніве”, якая выходзіла ў Вільні. У 1924 годзе выдала “Беларуска-польска-расейска-лацінскі батанічны слоўнік”. У слоўнік увайшлі 302 расліны, якія мелі 424 беларускія назвы. З 1928 года займае пасаду старшыні Беларускага кааператыўнага таварыства “Пчала”. У 1935 годзе таварыства “Пчала” арганізуе завочныя курсы па збору медадына-лекарскіх і лекарскіх зёлак. Гэтыя курсы апрацоўвала удваіх са студэнтам-мэдыкам В.Тумашам. Была рэдактарам дзіцячых часопісаў “Заранка” (1927-31 гг.) і “Пралескі” (1934-35 гг.), сельскагаспадарчага часопіса “Беларуская борць” (1934-1938 гг.).

З.Верас ля сваёй лясной хаткі. Вільня. 21.06.1986 г.

Свае артыкулы па сельскай гаспадарцы, пчальарстве і агародніцтве друкавала таксама ў газетах “Беларуская ніва” і “Народная справа”, а парады на гэтыя тэмы ў Віленскіх беларускіх адрыўных календарых, якія яна выдавала з 1926 года да 1939 [2,3,4,5,6,7].

Новагодняя паштоўка ад З.Верас
адпраўленая ёю 27.12.1987

Маючы вялікі аўтарытэт у асяроддзі мастакоў, яна запрашала іх да сябе ў сад замалёваць расліны ў розныя перыяды вегетацыі, збірала, сушыла зёлкі, расфасоўвала ў шклянныя баначкі. Так яна рабіла экспанаты для аддзела зёлкавых раслін Гудзевіцкага музея. Адначасова

стварала рэцэпты зёлкавых збораў. Яе сябра па Гродзенскаму гуртку з Амерыкі даслаў кнігу аб лекавых раслінах і ў свае 98 гадоў яна на чачы рабіла пераклад гэтай кнігі на беларускую мову. У адным са шматлікіх лістоў, яна выказвае шкадаванне, што англійскую мову вывучала толькі шэсць месяцаў на тых курсах у Варшаве. Недзе тады яна даслала і паштоўку, зробленую ўласнымі рукамі. У кошыку з наклеенай саломкі ляжалі нейкія зялёныя і барвовыя травінкі, якія замянялі ялінкі. Пасярэдзіне дзве свечкі з адмысловай травы, а замест полымя – малюсенькія лісточкі. 8 кастрычніка 1991 года, на 100-м годзе жыцця Зоські Верас не стала. На пахаванне прыехалі прадстаўнічыя дэлегацыі з усёй Беларусі і нават тагачасныя кіраўнікі Рэспублікі Беларусь.

Літаратура:

1. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т., Т.3, с.122, 128.
2. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т., Т.2, с.246-247.
3. Зоська Верас. Каласкі. – Мн.: Юнацтва, 1985. – 64 с.
4. Зоська Верас. Беларуска-польска-расейска-лацінскі ботанічны слоўнік. Вільня, выданне газеты “Голас Беларусі”, 1924.–76 с.
5. Зоська Верас. Старое Гродна// Краю мой Нёман. -Мн.: “Мастацкая літаратура, 1986. – С. 188 –194.
6. Зоська Верас. Азірнуўшыся ў мінулае.
7. www.kuferak.iatp.by
8. Лісты З.Верас да М.Таранды за 1986-1987 г.г.

Резюме

Жительница Гродно Зоська Верас (Людвика Сивицкая) в начале XX века получила сельскохозяйственное образование. Она стала не только специалистом в области агрономии и пчеловодства, но и членом Союза писателей Беларуси.

Summary

The inhabitant of Grodno Zos'ka Veras (Ljudvika Sivickaja) in the beginning of XX century has received agricultural education. She began not only the expert in the field of agronomics and beekeeping, but also a member of the Union of writers of Byelorussia.